

2. A láthatatlan, egyetemes egyház és a helyi egyház

1. Láthatatlan, egyetemes egyház

Mindenekelőtt tegyük fel a kérdést: ki tartozik a láthatatlan, egyetemes egyházba? A láthatatlan, egyetemes egyháznak egyetlen képmutató vagy elvetett tagja sincs. Csakis a választottak tartoznak hozzá, és minden egyes választott.

Az egyház egyetemes a hely tekintetében. A világ minden részéről, minden nemzetségből, népből, nyelvből és törzsből származnak tagjai. Az egyház egyetemes az idő tekintetében is. Története az első teremtetéstől az újjáteremtésig, az 1Mózes elejétől a Jelenések 22-ig, a történelem kezdetétől a világekorszak végéig tart.

Az egyház térben és időben is egyetemes

Az egyház láthatatlan is. Ki nem láthatja? Az emberek. Nem tudjuk, hogy az egyházakban kik a választottak. Nem tudjuk, ki az, aki most hitetlen, de majd megtér. Sőt, nem is ismerjük a földkerekségen most élő hívők túlnyomó többségét. A múltban az akkor élt hívők közül alig néhányat ismerhetünk, azt pedig végképp senki sem tudja, kik a jövőbeli választottak.

Az egyetemes, láthatatlan egyház ugyanakkor Isten számára nem láthatatlan.

Ő a kiválasztó Isten – és tudja, kiket választott ki. Még ha a hitvalló keresztyének hitehagyóvá is lesznek, az Úr akkor is ismeri az övét (2Tim 2:19).

Ezt fogalmazza meg a *Második Helvét Hitvallás*:

„Ezért az egyház láthatatlannak is nevezhető, nem mintha azok az emberek volnának láthatatlanok, akikből áll ez az egyház, hanem azért, mert a mi szemeink elől el van rejtve, egyedül az Isten előtt ismeretes és mint ilyen gyakran kivonja magát az emberi megítélés alól” (XVII. fejezet).

2. Az élet könyve

A láthatatlan, egyetemes egyház tagjainak neve az élet könyvében szerepel. A Jelenések könyve hétszer is utal erre a könyvre (3:5; 13:8; 17:8; 20:12; 20:15; 21:27; 22:19). E hét igéből megérthetjük, hogy bizonyos emberek nevei fel vannak jegyezve az élet könyvébe.

Örök kiválasztás

A Jelenések 17:8-ból megtudjuk, hogy ezek a nevek „az életnek könyvébe a világ alapítása óta” be vannak jegyezve. Ez az örök, feltétel nélkül való kiválasztás tanítása (a kálvinizmus második pontja). Az élet könyvében, amely a Bárányé, azok nevei szerepelnek, akik az egyetemes, láthatatlan egyházat alkotják.

Az élet könyvét a Jelenések 21:27 a Bárányénak nevezi, a Jelenések 13:8 pedig így ír róla: az életnek könyve, „amely a Bárányé, aki megöletett e világ alapítása óta.”

E könyvben ott szerepel az összes választott neve, akiknek a bűnét Isten Báránya magára vette.

Ez a korlátozott vagy különös engesztelés tanítása, a kálvinizmus harmadik pontja.

Az élet könyvében, amely a Bárányé, azok nevei szerepelnek, akiket Isten öröktől fogva életre rendelt. Önmagunkban teljesen romlottak, halottak va-

gyunk (a kálvinizmus első pontja), de akik az élet könyvében vannak, amely a Bárányé, azok Isten szuverén Lelke által újjászületnek, szövetségi közösségben élnek a Szentháromsággal, és Jézus Krisztusban az örök életben részesülnek.

3. Református hitvallások

A hitvallásaink tanítanak az egyetemes, láthatatlan egyházról. Gondoljunk csak az Apostoli Hitvallásra: „Hiszem az egyetemes keresztyén anyaszentegyházat.” Amikor azt mondjuk: hiszem, akkor arra gondolunk, hogy az egyház a hit tárgya. A hit tárgyaként pedig láthatatlan, hiszen amit látunk, azt nem hisszük. Csak azt hihetjük, amit nem látunk (Zsid 11:1).

A *Heidelbergi Káté* 54. kérdés-felelete így tanít az egyetemes, láthatatlan egyházról:

„Mit hiszel a közönséges keresztyén Anyaszentegyházról?

Hiszem, hogy Isten Fia a világ kezdetétől fogva annak végéig az egész emberi nemzetségből Szentlelke és igéje által az igaz hit egyességében magának egy kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe, azt oltalmazza és megőrzi. És hiszem, hogy annak én is élő tagja vagyok és örökké az is maradok.”

Ez az egyház egyetemes az idő tekintetében: Isten Fia *a világ kezdetétől fogva annak végéig* gyűjti. Egyetemes a tér tekintetében: *az egész emberi nemzetségből* hívja elő. Ez az egyház láthatatlan, kiválasztott egyház. A kérdés, hogy mit hiszel erről az egyházról: a láthatatlan egyház a hit tárgya.

A láthatatlan
egyház: hit tárgya

A *Westminsteri Hitvallás* kiválóan határozza meg az egyetemes, láthatatlan egyház fogalmát:

„A láthatatlan, katolikus, vagyis egyetemes egyház mindazokból a választottakból áll, akik egy helyre voltak, vannak és lesz-

nek gyűjtve Krisztus fedelemsége alatt. Ez az egyház az Ő menyasszonya, teste és annak teljessége, aki betölt mindent mindenekben” (25:1).

4. Régi teológusok

Mit tanítanak a régi teológusok az egyetemes, láthatatlan egyházzól? Erről a témáról az angol John Wycliffe (1330 k.–1384) és a cseh Husz János (1370 k.–1415) meglehetősen világosan tanított. Tőlük származik ez a híres mondás: *az egyház az eleve elrendelték közössége*. E két előreformátornak szüksége volt erre a meghatározásra, amikor Róma hamis egyházával viaskodtak.

Ha még korábbra megyünk vissza, akkor vajon melyik korábbi teológus szólt a láthatatlan egyház témájáról a legtöbbet? Nem más, mint Augustinus (354–430), aki Észak-Afrikában, a mai Algéria területén született. Őt a kegyelem doktorának vagy tanítójának szokták nevezni. Hirdette Isten szuverén kegyelmét a megváltásban, és ugyanígy az egyházban, illetve az egyháztanban.

5. Hamis egyháztanok

A láthatatlan, egyetemes egyház a választottak közössége.

Ez az igazság különösen is szemben áll két hamis tanítással: a római katolicizmussal, valamint az arminianizmussal.

Róma: az egyház látható

Róma szerint az egyház külső, intézményes és hierarchikus. Ez mutatkozik meg a pápai, a bíborosi, az érseki és más tisztségekben. Úgy is fogalmazhatunk, hogy egyáltalán nem láthatatlan, sőt nagyon is látható. Robert Bellarmin bíboros (1542–1621) az ellenreformáció jelentős támogatója volt. Azt mondta, hogy az egyház annyira látható, mint a Velencei Köztársaság (*De Controversiis*, 1588).

A Velencei Köztársaság természetesen ma már nem létezik, ám akkor nagyon is látható volt.

A láthatatlan, egyetemes egyház igazságával szemben áll az arminianizmus is. Az arminianizmus központi tanítása az ember szabad akarata. Miközben Isten segít

Arminianizmus:
az ember dönt

het az embernek hitre jutni, végső soron az emberen múlik, hogy hinni fog-e, vagy sem. Az ember akarata a döntő saját üdvössége tekintetében, és az ember szabad akarata határozza meg azt is, hogy igaz, lelki tagja-e az egyháznak.

Ez azonban ellenkezik a Szentírás tanításával. Megcsonkítja a megváltásról szóló tanítást: „Az Úré a szabadítás” (Jón 2:10). Az Úré, mégpedig az elejétől kezdve a végéig. Ennek tagadásával pedig megcsonkítja az egyháztant is. Az egyház ugyanis az eleve elrendeltek közössége: a valódi, láthatatlan egyház azokból áll, akiknek a neve az élet könyvében szerepel.

A reformátorok és utódaik számára a kiválasztás *cor ecclesiae*, azaz az egyház szíve. Ha elhagyjuk a kiválasztást, az olyan, mintha kiszakítanánk az egyház szívét. Itt a szív

A kiválasztás
az egyház szíve

forrást vagy kezdetet jelent. Ugyanebben az értelemben szerepel a Példabeszédek 4:23-ban is: „Minden féltett dolognál jobban őrizd meg szívedet, mert abból indul ki minden élet.” A szív a gondolataink, a hozzáállásunk, a viselkedésünk forrása. Az egyház szíve a kiválasztás, azaz a kiválasztás az egyház forrása vagy kezdete. Az egyház minden egyes tagja Isten örök kiválasztásából fakadóan lett tag. Az élet könyvében vagyunk, amely a Bárányé.

A *Westminsteri Hitvallás* 25:1 szavaival élve Isten Jézusban való kegyelmi kiválasztása meghatározza mindazokat, akik „egy helyre voltak, vannak és lesznek gyűjtve Krisztus fejedelemsége alatt”.

6. A rejtőzködő, a küzdő és a győzedelmes egyház

Most a református egyháztan további három kulcsfontosságú kifejezésével kell megismerkednünk: a rejtőzködő, a küzdő és a győzedelmes egyház tanításával.

A rejtőzködő egyház (*ecclesia latens*) azokat a választottakat foglalja magába, akik még meg sem fogantak, vagy testileg megszülettek ugyan, ám lelkileg még nem születtek újjá.

A küzdő egyház (*ecclesia militans*) nem testi, hanem lelki küzdelmet vív.

Harcolunk a test, az ördög és a világ ellen – és küzdünk Isten Krisztusa, evangéliuma és királysága mellett.

A fegyvereink nem testiek, ám mivel Istentől valóak, elég erősek arra, hogy erődítményeket romboljunk le (2Kor 10:4). A küzdő egyház tagjai olyan emberek, akik már megtértek, és még itt vannak a földön – akárcsak mi magunk is.

A győzedelmes egyházban (*ecclesia triumphans*) csak diadalt ünnepelnek, hiszen már minden háborúság véget ért. Az egyház győzedelmes a köztes állapotban: a halál után a mennyben. Győzedelmes az örökkévaló állapotban, az új égen és az új földön. Minden csak győzelem lesz, minden küzdelmen túl leszünk azon a napon.

Ismét térjünk vissza a *Westminsteri Hitvallás* 25:1-re. A rejtőzködő egyházat azok a kiválasztottak alkotják, akiket Krisztus *majd* összegyűjt. A küzdő egyházhoz azok tartoznak, akiket Krisztus *most* gyűjt ezen a földön, azok tartoznak a küzdő egyházhoz. A győzedelmes egyház tagjai pedig azok, akiket *már* összegyűjtött.

Most konkretizáljuk ezt, és tegyük személyessé! Száz évvel ezelőtt mindnyájan a rejtőzködő egyház tagjai voltunk. Később megszülettünk, újjászülettünk, és csatlakoztunk a küzdő egyházhoz. A jövőben – Krisztus visszatérésekor vagy halálunktól kezdve – a győzedelmes egyházhoz fogunk tartozni.

Isten bölcs terveiben és szándékaiban az intézményes vagy helyi egyháznak létfontosságú szerepe van. Kegyelmes mennyei Atyánk a helyi egyházat használja eszközként arra, hogy Jézus Krisztus üdvösségét elvigye az Ő egyetemes, láthatatlan egyháza számára.

A helyi egyház Isten eszköze, hogy a rejtőzködő egyházból a küzdő egyházba helyezzen minket, és ezen az úton a győzedelmes egyház felé vezessen bennünket.

7. Az egyház a hívők anyja

A rejtőzködő, a küzdő és a győzedelmes egyház után ismét egy új kifejezéssel kell megismerkednünk. Az egyház a hívők anyja. Némelyek problémásnak tartják ezt a gondolatot, mivel Róma egyháza visszaél vele. Hatalmi eszközként használja arra, hogy megragadja és rabszolgává tegye az embereket – noha Pál apostol azt mondta, hogy az apostolok segítettek ugyan az embereknek hitre jutni, de nem uralkodtak hitük fölött (vö. „Nemhogyan uralkodnánk a ti hitetekben, hanem munkatársai vagyunk a ti örömeteknek”, 2Kor 1:24). Mivel Róma visszaélt a „hívők anyja” kifejezéssel, ezért sok evangélikál és református ember gyanakvóan közelít hozzá.

Pedig ez a szófordulat biblikus, és ha helyesen értjük, valóban segíthet. Hadd idézzünk három igehelyet:

„De a magasságos Jeruzsálem szabad, ez *mindnyájunknak anyja*. Mert meg van írva: Ujjongj, te meddő, ki nem szülsz, vigadozzál, és kiálts, ki nem vajúdol, mert sokkal több az elhagyottnak magzatja, mint akinek férje vagyon” (Gal 4:26–27).

„Ujjongj te meddő, ki nem szültél, ujjongva énekelj és kiálts, ki nem vajúdtál, mert többek az elhagyottnak fiai a férjnél való

fiainál – azt mondja az Úr. Szélesítsd ki a sátorod helyét, és hajlékidnak kárpitjait terjesszék ki! Ne tiltsd meg! Nyújtsd meg köteleidet, és erősítsd meg szegeidet! Mert mind jobb, mind bal kézre kiterjedsz, és magod népeket vesz örökségbe, és pusztá városokat megnépesítenek” (Ézs 54:1–3).

„Megharagvók azért a sárkány az asszonyra, és elméne, hogy hadakozzék egybekkel az ő magvából valókkal, az Isten parancsolatainak megőrzőivel és akiknél vala a Jézus Krisztus bizonyígtétele” (Jel 12:17).

Ézsaiás beszél az egyház gyermekeiről: „én tartom meg fiaidat” (49:25). „És minden fiad az Úr tanítványai lesznek, és nagy lesz fiad békessége” (54:13). Néha az egyház fiairól és leányairól szól: „elhozzák fiaidat ölükből, és leányaid vállukon hordoztatnak” (49:22; vö. 60:4). Máskor csak a fiakat említi: „elősietnek fiad” (49:17); „elhozzák fiaidat messziről” (60:9); „mint elveszi a legény a szüzet, akként vesznek feleségül téged fiad” (62:5). Mivel az egyházzal asszonyként beszél, akinek gyermekei: fiai és leányai vannak, ezért anyaként tekinthetünk rá.

Az „anyaegyház” képe nemcsak biblikus, hanem hitvallásos is. A *Cseh Hitvallás* (1575) az egyházzal mint *minden hívők anyjáról* ír (11. fejezet), de a *Waldens Hitvallás* (1662) is anyának nevezi az egyházat. Mivel az anyaegyház kifejezése biblikus és hitvallásos, ezért sok teológus szólt róla. Kálvin például így fogalmazott az *Institutióban*, az egyház tárgyalásának kezdetén:

„Mivel azonban most a látható anyaszentegyházról szándékozunk beszélni, már az egy *anya* szóból is megtanulhatjuk, hogy mily hasznos és mennyire szükséges ránk nézve ennek megismerése, mivel nincsen más út az életre, mint az, ha *ez az anya hordoz bennünket méhében, ha ez hoz a világra, ha ez táplál bennünket emlőin*, szóval *ha őriz és oltalmaz bennünket* mindaddig, amíg

csak halandó testünket levetkezve hasonlók nem leszünk az angyalokhoz (Mt 22:30). Mert nem is engedi a mi gyengeségünk azt, hogy ezt az iskolát odahagyjuk, amíg mint tanítványok egész életünket abban el nem töltöttük. Tegyük hozzá még azt is, hogy ennek a kebelén kívül semmiféle bűnbocsánatot, semmiféle üdvösséget sem remélhetünk, amint azt Ézsaiás és Jóel tanúsítják (Ézs 37:32; Jóel 2:32)” (*Institutio* IV.1.4.).

Hogyan használja tehát Isten a helyi egyházat anyánkként? Az egyetemes, láthatatlan egyház üdvösségében, amely a választottak közössége, akik örökre fel vannak jegyezve az élet könyvében, amely a Bárányé. Gondoljunk először a rejtőzködő egyházra! A választottak a helyi egyház által kiküldött misszionáriusok munkája által térnek meg. Erre kiváló példát mutatnak Pál missziói útjai. A választottak a helyi egyház igehirdetése által vagy a helyi egyház tagjainak bizonyoságtétele által is megtérhetnek. Ezen a ponton az olvasó figyelmébe ajánljuk David J. Engelsma és Herman Hanko *Tanúim vagytok* című könyvét, amely részletes tanítást ad erről a bizonyoságtételről.¹

Megtérés: a misszió, az igehirdetés és a személyes bizonyoságtétel által

A 87. zsoltár szerint az újjászületés Jézus Krisztus egyházában, ahhoz kapcsolódóan adatik meg. „Dicsőséges dolgokat beszélnek felőled, te Istennek városa” (3. v.). A zsoltáros így folytatja: „Mind ez, mind amaz ott született” (5. v.), miközben mindenféle országot megemlít: Egyiptomot, Babilont, Filiszteát, Tírust, Kúst.

Az egyetemes egyház a helyi egyházban és ahhoz kapcsolódóan születik újjá.

¹Magyar kiadás: Ébredés Alapítvány. Pécel, 2023.

A vízzel való keresztséget egy helyi egyházban szolgáltatják ki. A keresztség megpecsételi és jelzi az újjászületés fürdőjét (Tit 3:5) és a bűnök elmosását (Csel 22:16), amint arról a *Heidelbergi Káté* 73. kérdés-felelete is tanít. A víz-keresztség az újjászületést pecsételi meg, amely által a rejtőzködő egyházból a küzdő egyház tagjaivá válunk.

Úgy is fogalmazhatunk, hogy az egyetemes, láthatatlan egyház tagjainak neve öröktől fogva szerepel az élet könyvében, amely a Bárányé. Amikor ezek a tagok újjászületnek, akkor Isten a küzdő egyház névsorába is beírja a nevüket: „Az Úr beírván, feljegyzí a népet: ez ott született” (Zsolt 87:6).

Anyaként a helyi egyház táplálja gyermekeit. A hitoktatásban tiszta tejet, az igehirdetésben pedig szilárd táplálékot kapnak (vö. 1Kor 3:2 és Zsid 5:12–14). A helyi egyház az úrvacsora sákramentumában is táplálja a híveit, amikor Jézus Krisztust lelkileg, hit által esszük és isszuk.

Az egyház tehát szerető édesanyánk, aki táplálja és inti, olykor keményen is javítja és neveli, valamint vigasztalja és támogatja fiait és leányait. Ismét előttünk áll a helyi egyház jelentősége: az „anyaegyháznak” kulcsszerepe van abban, ahogyan Isten üdvözíti egyetemes, láthatatlan egyházát.

8. Az anyaegyház és a győzedelmes egyház

Végül ejtsünk néhány szót a győzedelmes egyházzal is. Öröktől fogva az élet könyvében szereplünk, amely a Bárányé (rejtőzködő egyház). Újjászületésünk során beíratunk a küzdő egyházba (Zsolt 87:6). Megdicsőülésünk során pedig nevünk be fog kerülni a győzedelmes egyház névsorába.

„Hanem járultatok Sion hegyéhez, és az élő Istennek városához,
a mennyei Jeruzsálemhez, és az angyalok ezreihez, az elsőszül-
löttek seregéhez és egyházához, *akik be vannak írva a mennyek-*

ben, és mindenek bírójához: Istenhez, és a tökéletes igazak lelkeihez” (Zsid 12:22–23).

A helyi egyháznak a hívők temetésében is szerepe van. Ott áll a pásztor és a gyülekezet, hogy vigasztaljon és segítsen. Így olvashatunk például István vértanú temetéséről (Csel 8:2). Ott áll az anya, aki vigasztalja a megszorodott szenteket, és tekintetüket Jézus Krisztus visszatérésére irányítja:

„Mert maga az Úr riadóval, arkangyal szózatával és isteni harsonával leszáll az égből: és feltámadnak először, akik meghaltak volt a Krisztusban; azután mi, akik élünk, akik megmaradunk, elragadtatunk azokkal együtt a felhőkön az Úr elébe a levegőbe, és ekképpen mindenkor az Úrral leszünk. Annakokáért vigasztaljátok egymást e beszédekkel” (1Thessz 4:16–18).

A vigasztaló anya jelenik meg az 1Thesszalonika 5:9–11-ben is:

„Mert nem haragra rendelt minket az Isten, hanem arra, hogy üdvösséget szerezzünk a mi Urunk Jézus Krisztus által, aki meghalt érettünk, hogy akár ébren vagyunk, akár aluszunk, együtt éljünk ő vele. Vigasztaljátok azért egymást, és építse egyik a másikat, amiképpen cselekszitek is.”

Elmondhatjuk, hogy az anyaegyház az örökkévaló evangélium által felkészíti gyermekeit a győzedelmes egyházban való részvételre. A helyi egyház felkészít minket arra, hogy Krisztusban helyesen, jól haljunk meg, majd pedig mennyei Atyánkkal együtt örökké éljünk.

Az anyaegyház felkészít a győzedelmes egyházra